

דתניא בברייתא: נאמר בפרשת "שבועת הפקדון"⁽²⁹⁾ [ויקרא ה כא] "ומעלה מעל בה"⁽³⁰⁾, בא הכתוב הזה ללמדנו לרבות קדשים קלים, שגם אם מפקיד אדם בהמה שהיא קדשים קלים אצל חברו, וכפר השומר ונשבע לשקר שלא הפקידו אצלו בהמה זו, וחזר והודה שנשבע לו לשקר, הרי הוא חייב בקרבן אשם וחומש כדין "שבועת הפקדון", מפני שקדשים קלים הן ממונו של האדם⁽³⁰⁾, דברי רבי יוסי הגלילי.

ושואלת הגמרא: והתנן, שנינו במשנה בקידושין: המקדש אשה בחלקו שנטל מבשר הקרבנות, בין אם קידש בקדשים קלים, אינה מקודשת, כי קדשים אינם ממונו של אדם, אלא ממון גבוה [ממון של הקב"ה, כביכול] שניתן לאדם רק רשות לאכלו. ונמצא שלא נתן לאשה ממון שתתקדש בו.

ואם קדשים קלים נחשבים לממון בעלים, מדוע המקדש בקדשים קלים אינה מקודשת, לימא, האם נאמר, שמשנה זו היא דלא כשיטת רבי יוסי הגלילי?⁽³²⁾

שנינו במשנה: נכסים שאין בהם מעילה. חיוב נזקין הוא רק כשהזיק נכסים שאין בהם דין מעילה⁽²⁶⁾.

ומדייקת הגמרא: רק מעילה הוא דלית בהו, הא מקדש, קדשי! מלשון המשנה "נכסים שאין בהם מעילה", משמע שלצורך חיוב נזקין, העיקר הוא שלא יהיה בנכסים הניזקים דין מעילה, אך אם יהיו הנכסים נכסי הקדש שאין בהם מעילה, יהיה חייב על נזקם, כגון אם הזיק ממונו של אדם בהמת קרבן שהיא בגדר "קדשים קלים", שהוא קרבן הנאכל לבעליו, אך אין בו דין מעילה⁽²⁷⁾, יהא חייב על נזקה.

ודנה הגמרא: מאן תנא? מי הוא התנא של משנתנו, המחייב על נזקי שור של הקדש, ולא ממעטם מ"שור רעהו", ולא שור של הקדש [לעיל ו ב].⁽²⁸⁾

ומשיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן: מדובר במשנה בקדשים קלים, ואלביא דרבי יוסי הגלילי, דאמר, קדשים קלים ממון בעלים הוא נחשב, ולא ממון גבוה, לפיכך המזיק קדשים קלים, חייב, כיון שהוא נחשב בכלל "שור רעהו".

הטעם. כי למאן דאמר כמטלטלין דמי וזה מדין אגב, מובן שיש לחלק בין נייד ללא נייד, כי בפסוק מוזכר כסף וזהב ומגדנות שאינם ניידים, אבל למאן דאמר כמקרקעי דמי, שאין זה מטעם אגב אלא דהוי כמחובר, הוצרך לפרש לחלק בין קרקעות שמחוברות לעבד נייד שאינו מחובר.

26. דין מעילה הוא במה שנהנה בשה פרוטה מקדשי ה', בין קדשי מזבח ובין קדשי בדיק הבית. וחייב להביא קרבן אשם איל ששוויו שני סלעים הנקרא "אשם מעילות", ומשלם את מה שנהנה בתוספת חומש.

27. רק לאחר שנוזק דמם יש מעילה באימוריהם הקרבים על המזבח.

28. כך משמע מרש"י ד"ה "ממון בעלים", וראה נמי בתוס' ובביאורים.

29. התובע מחברו ממון או פקדון שהוא חייב לו והכחיש הנתבע ונשבע לשקר על כך, ואחר כך הודה ששיקר בשבועה, חייב לשלם לתובע חומש, נוסף על ממון התביעה, ולהביא קרבן אשם. שבועה זו נקראת "שבועת הפקדון". ושם נאמר "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון".

30. בהמשך הפסוק נאמר "וכחש בעמיתו" מזה למדים שדין זה לא נאמר על תביעת חפצי הקדש אלא על שבועת ממונו של האדם, והקדש הרי ממון גבוה הוא. ואולם הפסוק "ומעלה מעל בה'" בא ללמדנו שיש אופן של שבועה על הקדש שיש בה דין שבועת הפקדון כי דורשים "ומעלה מעל בה' וכחש

שה'כחש' הולך גם לפניו שכחש בה', וכן 'כחש לעמיתו', והיינו הנשבע לשקר על פקדון קדשים קלים שאף שמוקדשים נחשבים הם לממון בעלים לדעת רבי יוסי הגלילי ולכן הנשבע לשקר גם "מעל בה'" וגם "כחש בעמיתו" [רש"י, וראה כן נמי ברש"י בבכורות נג ב]

והנה בב"מ נו ב מבואר שאין נשבעין על ההקדשות דכתיב "רעהו" ולא של הקדש, ולהלן עו א דורשים זאת מ"גונב מבית האיש", וכתב רש"י בסוגיין דאע"ג דקדשי שמים אין נשבעין עליהן, בקדשים קלים נשבעים. ובחידושי ר' שמואל [סימן י"ד] ביאר לפי זה שכוונת רש"י לומר, שרבי יוסי הגלילי ורבנן נחלקו האם נשבעין על קדשים קלים, רבנן סוברים שלא נשבעים, וממילא לא יתכן בהסדן שבועת הפקדון [ואפילו אם יקפוץ מעצמו וישבע, כי לא נאמר הדין אלא במי שמחוייב שבועה], ורבי יוסי הגלילי חידש שנשבעין על קדשים קלים שהן ממון בעלים. ונתקשה לפי זה, למה לא פירש רש"י בפשיטות, שהנידון הוא רק אם יש חיוב על כפירת הפקדון כיון שלא קרינן ביה בעמיתו, וחידש רבי יוסי הגלילי דקדשים קלים נקרא בעמיתו, וכתב לפרש, כיון שיש לאדם זכות הקרבה, וזו זכות ממון, אם כן, שפיר זה נקרא "וכחש בעמיתו", ולכן הוצרך רש"י לומר שמכל מקום אין נשבעין על הקדשות, דהיינו כשהחפץ של הקדש, למרות שהתביעה וכפירת הממון היא של הדיוט. ראה שם.

31. קדשי קדשים כגון חטאת ואשם וכו' הנאכלים בעזרה לכהנים, וקדשים קלים כשלמים ותודה וכו' שניתן חלק גם לבעלים ונאכלים בכל העיר.

32. ביאור שאלת הגמרא היא, שהיה אפשר לומר שדינו של

כעבד הנוטל מנה מרבו, ואין זה ממון בעלים. ואם כן, אפשר שהמשנה עוסקת כשמקדש בחלקו לאחר שחיטת הקרבן, ובזה מודה רבי יוסי הגלילי שאין הבשר ממון בעלים⁽³⁵⁾.

אך מקשה הגמרא: **ומחיים, מי אמר!**? וכי דברי רבי יוסי הגלילי, שקדשים קלים הם ממון בעלים, נאמרו רק כשהם חיים, ולפי זה, רבנן, החולקים עליו, סוברים שאף מחיים הוי ממון גבוה?⁽³⁶⁾

והתנן שנינו במשנה במסכת מעשר שני [א ב]: בכור

ממון? אמנם מעילה אין מחיים, אבל הרי איסור הנאה יש, וכיון שלאחר שחיטה משלחן גבוה קא זכו, ורבי יוסי הגלילי אמר רק מחיים, ואז איסור בהנאה, אם כן, לאו כפירת ממון היא. וראה בחידושי הגר"ש סימן ט"ז מה שכתב לתרץ ולחלק בין איסורי הנאה של כלאי הכרם לקדשים קלים.

36. כי אם רבי יוסי הגלילי מדבר גם לאחר מיתה אפשר לומר שרבנן חולקים עליו בלאחר מיתה ומודים מחיים, אבל אם רבי יוסי מדבר רק מחיים, ודאי שרבנן נחלקו במחיים.

פירוש זה שפירשנו בשאלת הגמרא הוא לפי דרכו של **התפארת שמואל**, המבאר כך לפי רש"י, וכן כל מה שביארנו בהמשך הסוגיא הוא לפי פירושו.

ויש דרכים נוספות בביאור הסוגיא: **הרשב"א** מבאר, שקושיא זו דומה למה שביארנו בהערה 32, שהיה אפשר לומר שדברי רבי יוסי הגלילי נאמרו רק בשבועת הפקדון, ומקשה "ומחיים מי אמר" שנחשב לממונו לכל הדברים אף לנוזיקין ולקידושין וכו'. ועל זה מוכיח המקשן מהא דתנן בכור וכו', שבדבר העומד ליקרב, אפילו מחיים אינו נקרא ממנו אלא ממון גבוה. ומה שאמר רבי יוסי הגלילי ממון בעלים הוא, היינו רק לענין שבועת הפקדון. וראה בפני יהושע מה שמבאר את הסוגיא והוא כעין דרך זו.

והתוס' פירשו, ששאלת הגמרא היא על חלק השייך לכהנים, כחזה ושוק בשלמים, וכן בכור שהוא ממתנות כהונה האם נחשב מחיים לממון בעלים בראוי להקרבה. ועל זה מקשה, למה לא אמר רבינא שרב נחמן המעמיד בזה"ז סובר כרבנן, כי הרי לרבי יוסי הגלילי אף בזמן המקדש הוי ממון בעלים.

והרשב"א והריטב"א [ראה שם בקידושין] פירשו דרך נוספת בסוגיא, ששאלת הגמרא "ומחיים מי אמר" היא דוקא על הראוי להקרבה, האם מחיים נחשב לממון בעלים. כי כיון שמחלק בין לאחר שחיטה למחיים, משמע שאף זה שלאחר שחיטה הוי ממון גבוה, מחיים הוי ממון בעלים, ועל זה מקשה מבכור, שרק בחו"ל הוי ממון בעלים, אבל הראוי להקרבה לא הוי ממון בעלים. והתוס' הביאו פירוש זה, אך הקשו עליו.

וכל הדרכים שנאמרו בביאור הסוגיא הם מפאת שאי אפשר לפרש כפי הפשטות "ומחיים מי אמר" דהיינו שמחיים סובר רבי יוסי הגלילי דלאו ממון בעלים הוא, שהרי נתבאר בגמרא

ומשיבה הגמרא: **אפילו תימא**, אפשר לומר שמשנה זו כשיטת **רבי יוסי הגלילי** היא, **כי**, אימתי **אמר רבי יוסי הגלילי** שקדשים קלים הינם ממון בעלים? דוקא **מחיים**, בעוד בהמת הקרבן חיה.⁽³³⁾ **אבל לאחר שחיטה**, **אפילו רבי יוסי הגלילי מודה** שאף חלקי הבשר הניתנים לאכילה לבעלים או לכהנים אינם ממון בעלים,⁽³⁴⁾ **דכי קא זכו**, כאשר זוכים בחלקם מהקרבן, **משלחן גבוה קא זכו**. זוכים הם משלחנו של הקב"ה. כי כאשר נשחט הקרבן, נעשה כולו של גבוה, וכשהם נוטלים לאכול ממנו את חלקם, הרי הם כנוטלים מנה משולחנו של הקב"ה,

רבי יוסי הגלילי הוא דין מיוחד לענין חיוב שבועה, שריבתה התורה דאף דאין נשבעין על הקדש, בקדשים קלים כיון שהבעלים זוכים באכילת הבשר לכן ריבתה תורה דשפיר מיקרי "בעמיתו", אבל שיהיה על קדשים קלים דין ממון בעלים עד שיחשב בכלל "שור רעהו" להיות חייב בנוזיקין, זה נלמד מסוגיא, שממשנתנו למדנו שבקדשים קלים חייבים, וכיון שלא מצאנו תנא שיאמר שיש בהם גם דין של "עמיתו" אלא רבי יוסי הגלילי, אם כן ודאי משנתנו אליבא דרבי יוסי הגלילי, ודברי רבי יוסי הם לכל התורה שקדשים קלים הוי ממון רעהו ולא רק לענין שבועת הפקדון.

ולכן ממשיכה הגמרא לשאול מהמשנה של המקדש בחלקו, כי אם נתברר שהוי ממון בעלים עד שנקרא רעהו, כך גם צריך להועיל לענין המקדש בחלקו שתהיה מקודשת. [על פי **הרא"ש בשיטמ"ק**, פנ"י, כפי שביאר זאת **במנחת יהודה**, וראה שם מנין למד רבי יוסי הגלילי עצמו שזה לכל התורה, מדאדהריה קרא "או עשק את עמיתו", אלמא בכה"ג מקרי עמיתו לחוד]. ואף שקדשים קלים הוי ממון ויכול למוכרו כפי שמבואר בהמשך, מכל מקום, אינו אלא לענין אכילת הבשר, שיוכל הקונה לאוכלו לאחר שיקריבוהו, אבל לא שישחט הקרבן לשם הקונה אותו, כך סובר **הקצוה"ח** סימן ת"ז סק"ב. ועיי"ש שמביא **מהפנ"י** הסובר שאפילו נשחט הקרבן לשם הקונה אותו, וכך סובר גם **ההפלאה** כאן. וראה נמי **בחזו"א** סימן ג' סק"טו.

33. ברש"י כתב "מחיים שאחריות הוא עליו" והמפרשים נתקשו בהבנת דבריו, ראה בפני **ורש"ש**.

34. כך סובר **רש"י** שגם על חלק הבעלים שמקבלים לאחר שחיטה נאמר שזכו משלחן גבוה. אולם התוס' סוברים שזה נאמר רק לגבי חלק הכהנים, כי לא זוכים בחלקם רק על ידי השחיטה, אבל חלקו של בעל הקרבן שהיה שלו גם לפני שחיטת הקרבן נחשב לעולם כממונו, וראה בתוס' **רבנו פרץ**, כאן וברשב"א וריטב"א בקידושין שם.

ולפי דברי **התוס'** המקדש בחלקו היינו כהן המקדש בחלקו. [וראה בהערות על התוס' הערה 37]

35. **הקצוה"ח** סימן ת"ז סק"א הקשה, אמאי מקרי כפירת

קלים גם לענין קרבן אשם, ודאי שמדובר אף בזמן שבית המקדש קיים⁽⁴²⁾. הרי לנו שגם בזמן שבית המקדש קיים קדשים קלים הם ממון בעלים. והרי הבכור הוא קדשים קלים, ומדוע הוא נחשב ממון גבוה?

ומשני רבינא [רבינא מתרץ את דברי רב נחמן], מה שאמר רבי יוסי הגלילי קדשים קלים ממון בעלים הם, מדובר אמנם גם בזמן שבית המקדש קיים, אך לא בבכור הראוי להקרבה, אלא **בבכור הנולד בחוצה לארץ, ואלבא לפי שיטתו דרבי שמעון, דאמר במשנה בתמורה [כא א]: אם באו תמימים, יקרבו.** אם הביאו בכור מחוץ לארץ [בזמן המקדש], והוא תמים ללא מום, יקריבוהו למזבח⁽⁴³⁾.

ומשמע: **אם "באו"**, כלומר בדיעבד, **אין**, אז יקרבו. אבל **לכתחילה**, לא צריך להביא את הבכורות מחוץ לארץ ישראל כדי להקריבם, אלא ירעו בשדות עד שיפול בהם מום, ויאכלו במומם. ולפי זה, אין הבכור בחוץ לארץ נחשב כמי שעומד להקרבה, ולכן הוי בכור זה ממונו של כהן.

ומה שאמר רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים הם ממון בעלים, לא אמר זאת אלא באופן כזה שאינו ראוי להקרבה. אבל בשאר קדשים קלים הראויים להקרבה, מודה שהם ממון גבוה.

ועתה מביאה הגמרא את הקושיא:

בהמה טהורה⁽³⁷⁾ **מוכרין אותו** הכהנים, כאשר הוא **תם** ללא מום, רק בעודו **חי**, וימתין הלוקח עד שיפול בו מום, ואז ישחטנו. **[ולא שחוט]**, שאם שחטו את הבכור התם, לא ימכרוהו, כי הוא נאסר בהנאה⁽³⁸⁾ ואם היה הבכור **בעל מום**, מוכרין אותו הכהנים בין כשהוא **חי**, ובין כשהוא **שחוט**⁽³⁹⁾.

וכן **מקדשין בו** הכהנים את האשה, היות והבכור הוא ממונם של הכהנים.

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: לא שנו, לא אמרה המשנה שבכור תם אפשר למוכרו כשהוא חי משום שהוא נחשב ממון בעלים, אלא בכור בזמן הזה, שאין בית המקדש קיים, דכיון דלא חזי להקרבה, אית להו לכהנים זכיה בגוויהו. היות ובזמן הזה הוא אינו ראוי להקרב על המזבח, לכן נחשב הוא ממון כהנים מחיים. **אבל בזמן שבית המקדש קיים, דחזי, שאז בכור תם ראוי להקרבה, לא אמרינן דהוי ממון הכהנים שיוכלו למוכרו ולקדש בו אשה, אלא אז הוא ממון גבוה**⁽⁴⁰⁾.

והגמרא לא סיימה עדיין את הקושיא, ומביאה מה שהקשו ותירצו על רב נחמן כהמשך לקושיית הגמרא:

ואיתיביה⁽⁴¹⁾ **רבא לרב נחמן**, על מה שאמר שבזמן שבית המקדש קיים אין הבכור ממון בעלים, מהברייתא ששינונו בה **"ומעלה מעל בה"** וכחש בעמיתו, בא הכתוב **לרבות קדשים שהן ממונו דברי רבי יוסי הגלילי**. וכיון שהפסוק מרבה קדשים

לישראל וראה בשיטמ"ק בשם הרא"ש ובמהרש"ל.

40. וביסוד החילוק בין בכור בזמן הזה לזמן הבית, אף דמצד החפצא של הבכור אין שינוי ועומד הוא להקרבה לכשיבנה המקדש, ראה על כך בחידושי **מרוך ר"ז הלוי בהל' בכורות**.

41. הגר"א אומר שמכאן ועד "לישני הא רבי יוסי הגלילי הא רבנן" אינו מלשון הגמרא, אלא מנוסחת הגאונים.

42. כך פירש **רש"י**, והתוס' פירשו שלקמן י"ג פירש בן עזאי שרבי יוסי מדבר בשלמים, והם שייכים רק בזמן שבית המקדש היה קיים, וממילא גם בבכור מדובר בזמן שבית המקדש קיים דומיא דשלמים.

43. במשנה שם לא מובא מיהו בעל ההלכה שאם באו יקרבו, ורבי שמעון הוא המבאר את טעם ההלכה, למה שאר קרבנות צריך להביא ובכור ומעשר אין צורך להביא מחו"ל לפי שיש להם תקנה במקומם, שיכולים להאכל במומם, וכיון שרבי שמעון הוא שאמר את הטעם, משמע שכל המשנה היא מדברי רבי שמעון. ואולם **התוס'** כתבו, שיותר נראה לגרוס כאן

שלאחר שחיטה יש פחות סברא לומר שהוי ממון בעלים, ואם נאמר שגם מחיים לא הוי ממון בעלים כל שכן שגם לאחר שחיטה, וכיצד יתקיימו דברי רבי יוסי הגלילי שאמר "קדשים קלים ממון בעלים הם"? והקשו כן **התוס'**. ולפי הדרכים שפירשו הראשונים מתיישבת קושיא זו, כי לדרך שפירשונו, הכוונה היא להיפך, שרבי יוסי הגלילי סובר שגם לאחר מיתה הוי ממון בעלים, וכן לדרך הרשב"א מיושב, כי המקשן סבר שרבי יוסי הגלילי מדבר רק לענין שבועת הפקדון, וכן לפירושים האחרים מיושבת קושיית זו וכמבואר בתוס'.

37. בכור בהמה טהורה הוא אחד מכ"ד מתנות כהונה הניתנים לכהנים בין שהוא תם ובין שהוא בעל מום. בכור תם מקריבים לקרבן, ובעל מום נשחט בכל מקום כחולין.

38. יש שלא גורסים "ולא שחוט". והטעם כפי שכתבו **התוס'**, שאין בזה חידוש שאסור למוכרו שחוט כי נאסר בהנאה. והתוס' גורסים כן, וביארו שעיקר חידוש המשנה שנמכר חי, דלא כמעשר בהמה שלא נמכר.

39. **רש"י** פירש שמוכרים לכהן, והעירו המפרשים למה לא

הגלילי שאף מחיים ממון גבוה הוא, וכל זכיית הכהנים היא רק משולחנו של הקב"ה. ולכן לא העמיד רבינא כרבנן, כיון שבבכור מודה רבי יוסי הגלילי לרבנן שאם הוא בכור הראוי להקרבה, הרי הוא ממון גבוה⁽¹⁾. ורק בכור שאינו ראוי להקרבה, כמו בחוץ לארץ, או בזמן הזה, הוא ממון בעלים⁽²⁾. אבל לענין חלק הבעלים, וכמו בשלמים, סובר רבי יוסי הגלילי שיש חילוק בין מחיים, שהוא ממון בעלים, לבין אחר שחיטה, שאז הוא ממון גבוה. ולכן, המקדש בחלקו לאחר שחיטה אף בחלק הבעלים אינה מקודשת.

ועתה הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא המביאה את דברי רבי יוסי הגלילי:

גופא, גוף הברייתא המובאת לעיל: נאמר בפרשת שבועת הפקדון **"ומעלה מעל בה"** וכחש בעמיתו". בא הכתוב **לרבות קדשים קלים**, שחייב הכופר והנשבע לחברו לשקר עליהם "אשם מעילות", כדין שבועת הפקדון [שהיא שבועת הנפקד לבעל הפיקדון, שאם כפר הנפקד בפקדון, ונשבע לחברו שבועת שקר על כך, הרי הוא חייב קרבן אשם], מפני שקדשים קלים הן ממונו של בעל הקרבן, **דברי רבי יוסי הגלילי**.

בן עזאי אומר: מה שאמר רבי יוסי לרבות קדשים קלים, היינו לרבות את השלמים [והגמרא מיד תפרש מה הוא בא למעט].

אבא יוסי בן דוסתאי אומר:⁽³⁾ לא אמר בן עזאי

ואם איתא, דכי אמר רבי יוסי הגלילי ממונו הוא מחיים, אם אכן רבי יוסי אומר שהן ממון בעלים רק מחיים, ולפי זה רבנן החולקים סוברים שאף מחיים הם ממון גבוה, אם כן, למה צריך רבינא לדחוק ולומר שרבי יוסי הגלילי מדבר רק בבכור בחוץ לארץ כדי שלא יקשה על רב נחמן, **לישני**, שרבינא יתיר בפשיטות:

הא רבי יוסי הגלילי הא רבנן. כלומר, יכול היה לתרץ בפשיטות שרב נחמן סובר כרבנן, ולכן הוא מעמיד את המשנה בזמן הזה, שלא ראוי להקרבה. אבל בזמן שבית המקדש קיים, הוי ממון גבוה. ורבי יוסי הגלילי, לעולם הוא סובר שאפילו אם ראוי להקרבה הוי ממון בעלים.

ומתוך שלא תירץ כן, מוכח, שודאי מחלוקתם היא רק לאחר שחיטה. אבל מחיים, לפי כולם הוא נחשב לממון בעלים. ולפיכך היה צריך רבינא להעמיד שרק בכור בחוץ לארץ הוא ממון בעלים, כי אחרת לא יקשה לרב נחמן, בין מרבי יוסי ובין מרבנן, כי מחיים הם לא נחלקו.

ומתוצאת הגמרא: **אמר לך**, התרצן, שחילק בין מחיים לאחר מיתה, והוקשה עליו מדברי רבינא, יכול לומר לך: **מתנות כהונה קאמרת!**? האם מדין בכור, שהוא אחד ממתנות כהונה, אתה מקשה? הרי זו אינה קושיה. כי **שאני מתנות כהונה, דכי קא זכו, משלחן גבוה קא זכו!**

בכור, שהוא אחד ממתנות כהונה, מודה בו רבי יוסי

רבינא כרבי יוסי הגלילי, ובין חלק הבעלים, שזה אף לאחר שחיטה הוא ממון הדיוט.

ואולם לרש"י נשאר החילוק בין מחיים לבין לאחר שחיטה. כי רש"י סובר שחלק הבעלים לאחר שחיטה הוא ממון גבוה.

וראה לעיל יב ב הערה 36 שהבאנו דרך שמביא הרשב"א בביאור הסוגיא, שהקושיא היא האם דברי רבי יוסי הגלילי נאמרו רק לגבי שבועת הפקדון או דהוי כממונו לכל הדברים, ולפי זה הגמרא תירצה שאמנם הוי ממונו לכל הדברים, ושאני בכור, שהוא מתנות כהונה, ובוה מודה רבי יוסי הגלילי דהוי ממון גבוה.

וכן לפי הפירוש שהבאנו בשם רשב"א וריטב"א מתוצאת הגמרא שאמנם אף הראוי להקרבה הוי ממון בעלים, ורק בכור שהוא מתנות כהונה לא הוי ממון בעלים בראוי להקרבה.

3. בן עזאי מפרש את דברי רבי יוסי הגלילי, אבל אבא יוסי בן דוסתאי בא לחלוק על מסדר הברייתא, ואמר שלא אמר בן עזאי שלמים אלא בכור.

"ואליבא דרבי ישמעאל", לפי שבגמרא שם משמע שהוא בעל ההלכה.

1. ומה שלא העמיד רבינא את דברי רבי יוסי בשלמים ולא היה צריך לדחוק שמדובר בזמן הזה, משום שבברייתא מוכח שהוא מדבר בבכור. רש"י.

2. ולא נתבאר לפי רש"י במה נחלקו חכמים. ובתוס' נתבאר שנחלקו גם בבכור בחו"ל שאינו ראוי להקרבה, דהוי ממון גבוה, ורק בבכור בעל מום לאחר שחיטה, שהותר לנכרי, הוי ממון הדיוט.

פירשנו לשיטת רש"י לפי ביאור ה"תפארת שמואל". אולם התוס' גורסים בתירוץ הגמרא "אלא מתנות כהונה שאני". וכוונתם לומר, שהגמרא חוזרת בה מהתירוץ לעיל שיש חילוק בין מחיים לבין לאחר שחיטה, אלא מחלקת חילוק אחר, בין מתנות כהונה שראויים להקרבה [והם ממון גבוה בין מחיים ובין לאחר שחיטה, ורק אם לא ראוי להקרבה, כבכור בחו"ל ובזמנה"ז, בזה נחלקו רבי יוסי הגלילי ורבנן, ולכן העמיד

[שיסמכו הבעלים ידיהם על ראש הקרבן בעזרה סמוך לשחיטה], וכן צריך להביא עמה מנחת נסכים⁽⁶⁾, וכן טעונין תנופת חזה ושוק⁽⁷⁾, ובכל זאת אמרת ממון בעלים הוא. אם כן, בכור, שאינו טעון לא סמיכה ולא נסכים ולא תנופה, מיבעיא?! וכי צריך אתה לומר שהוא ממון בעלים?⁽⁸⁾ ואם כן, בודאי לא בא בן עזאי למעט את הבכור⁽⁹⁾, ומה הוא בא, אם כן, למעט?

אלא, אמר רבי יוחנן: לא בא בן עזאי אלא למעוטי קרבן מעשר בהמה⁽¹⁰⁾, שהוא קדשים קלים ונאכל לבעלים כשלמים, ומכל מקום אינו נחשב ממון בעלים כשלמים⁽¹¹⁾.

ומוכיח רבי יוחנן כדבריו מברייתא:

כדתניא בברייתא: בפרשת בכור בהמה טהורה נאמר [במדבר יח]: "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה". ומשמע, שרק דין פדיון אין לו לבכור⁽¹²⁾, ואולם הוא נמכר תם, כשהוא חי, שהכהן

לרבות אלא בכור בלבד, שאם אינו ראוי להקרבה [כגון בחוץ לארץ] הוי ממון בעלים⁽⁴⁾. ואם הכהן הפקידו, והנפקד כפר לכהן בשבועה, והודה, חייב באשם מעילות.

ומבאר הגמרא את הברייתא:

אמר מר: בן עזאי אומר "לרבות את השלמים" למעוטי מאי? מהם ה"קדשים קלים" שבן עזאי מתכוון למעט שהם אינם ממון בעלים?⁽⁵⁾

אילומא למעוטי בכור, אם תאמר שבא הכתוב למעט את הבכור, לומר שהוא אינו ממון בעלים אלא ממון גבוה, יקשה: השתא, עתה, שאתה סובר ששלמים הוי ממון בעלים, האם ניתן לומר שבכור אינו ממון בעלים אלא ממון גבוה? והרי קל וחומר הוא לומר ההיפך:

ומה שלמים, שקדושתם היא יתירה, שהרי יש עליהם חומרות מיוחדות, שכן טעונים סמיכה

להקרבה מיבעיא. וכתב לתרץ ויש לומר דשקולין הם דבכור דקדושתו מרחם אף על גב דלא חזי להקרבה הרי הוא שקול כשלמים שראויים להקרבה ואין קדושתן מרחם. [וצ"ל דהוי יותר חשוב דאחרת אין זה ק"ו. וראה ברש"ש שהקשה גם קושיא זו ונשאר בקושיא].

עוד הקשו הראשונים למה לא אמרין שבא למעט בכור בארץ ישראל. ויש שכתבו שמשמע שבא למעט שום דבר לגמרי, כמו מעשר. אבל בכור, אינו ממעט אלא בא"י בלבד. ראה בשיטמ"ק, וראה עוד במהר"ם ופני יהושע מה שכתב בזה.

ויש ראשונים שכתבו מכח קושיות אלו שמדובר גם בבכור בארץ ישראל, וסוגיא זו חולקת, וכפי שהבאנו לעיל בהערה 3. וראה עוד בתוס' רבינו פרץ מה שכתב לפי הלשון השני בגמרא.

10. בכל שנה צריך אדם להעביר את בהמותיו הנוולדות לו באותה שנה בפתח הדיר, זו אחר זו, ועשירי היוצא הרי הוא קדוש בקדושת קרבן מעשר, ודמו ואימוריו קרבים למזבח, והשאר נאכל לבעלים. [ראה פרק תשיעי בבכורות]

11. שאע"פ שהוא קרבן שלמים כדאמרין בפרק בתרא דבכורות [ס א] אפילו הכי לה הוי מחיים ממון בעלים כשלמים. רש"י ומה שנחלק אבא יוסי ראה לקמן בהערה 18.

12. שהפדיון יכנס לקדושה והבכור יצא לחולין ויוכלו לנהוג בו הבעלים מנהג חולין.

4. כך מפרש רש"י לפי מה שנתבאר בסוגיא הקודמת. ואולם יש ראשונים החולקים ומפרשים שמדובר אף בבכור בארץ ישראל וסוגיא זו חולקת על קודמתה. וראה לקמן הערה 8.

5. רבי יוסי הגלילי אמר לשון הכוללת כל קדשים קלים, ואם בן עזאי מפרש שהכוונה לשלמים, משמע שהוא בא למעט שלא כל הקדשים קלים הינם ממון בעלים. וראה ב"לחם אבירים" שהקשה שמה בא לרבות שלמים, ומתרץ. שאם כן היה לו לומר "אף השלמים".

6. למנחה: שלשה עשרונים סולת לפר, ושני עשרונים לאיל, ועשרון לכבש. ולנסכים: חצי ההין יין לפר, ושלישית ההין לאיל, ורביעית לכבש.

7. תנופה הולכה והבאה והעלאה והורדה. מניח אימורים על פיסת היד של הבעלים, וחזה ושוק עליהם, וכהן מניח ידו תחת יד הבעלים, ומניף [ראה מנחות סא ב וסב א]

8. יש שהקשו, הרי הגמרא בהמשך עושה ק"ו הפוך, מה בכור שקדוש מרחם וכו', ואם כן, איכא למיפרך כאן: מה לשלמים, שאינם קדושים מרחם. ומביא השיטמ"ק בשם הרא"ש שאין זה לימוד של ק"ו, אלא היות ובתורה נאמר סתם, יש לנו להעמיד במסתבר. והגמרא סוברת עתה ששלמים חשיבי טפי. ואילו רבינא בהמשך סבר שבכור חשוב יותר, כיון שקדושתו מרחם.

9. כפי שנתבאר לפי רש"י, מדובר כאן בבכור בחו"ל. והקשה השיטמ"ק בשם הגלילין דהיה לו לומר ומה שלמים שהם קדשים וחזי להקרבה אפ"ה הוי ממונו, בכור בחו"ל דלא חזי

אילימא, אם נאמר שבא למעוטי שלמים, שהם ממון גבוה, יקשה: השתא, עתה, שהוא סובר שבכור הוא ממון בעלים, האם ניתן לומר ששלמים אינם ממון בעלים אלא ממון גבוה?!

והרי הדברים קל וחומר: ומה בכור, שקדושתו יתירה, לפי שהוא קדוש כבר מרחם אמו, בכל זאת ממונו הוא, ולא ממון גבוה. שלמים, שמעיקרם חולין הם, ורק עתה הקדישם בעליהם, מיבעיא? האם צריך לומר שהם ממון בעלים? ואם כן, ודאי איפוא, שלא בא אבא יוסי למעט את השלמים, ומה הוא בא למעט?

ועל כך אמר רבי יוחנן: לא בא אבא יוסי למעט את השלמים, אלא למעוטי קרבן מעשר בהמה, לומר, שהוא ממון גבוה⁽¹⁹⁾.

וכפי שהוא מוכיח מברייתא: כדתניא: בבכור נאמר "לא תפדה", ומשמע שרק פדיון אין לו, ואולם נמכר, אם הוא תם, כשהוא חי. ואם הוא בעל מום, הרי הוא נמכר בין חי ובין שחוט. ואולם במעשר נאמר "לא יגאל", ולמדים בגזירה שוה מחרמים שאינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום. הרי משמע, שמעשר הוא ממון גבוה, ולכן אינו נמכר.

ומקשה הגמרא על רבינא, המעמיד את דברי רבי יוחנן על הסיפא:

והא "בבכור בלבד" קאמר, הרי אבא יוסי, שאמר לא אמר בן עזאי אלא בבכור, הוסיף את המילה "בלבד", דהיינו, רק בבכור, ולא דבר אחר. ואם כן,

אשר קיבלו יכול למוכרו לכהן אחר,⁽¹³⁾ והלה יאכלנו בקדושתו⁽¹⁴⁾ כשיפול בו מום.⁽¹⁵⁾ ואם הבכור הוא בעל מום, הרי הוא נמכר בין בעודו חי ובין שחוט.

ואולם, בפרשת מעשר בהמה נאמר [ויקרא כז לג] "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, לא יגאל".⁽¹⁶⁾ ודרשו חכמים בגזירה שוה מפרשת "חרמים",⁽¹⁷⁾ שנאמר בהם [שם כ"ח] "לא ימכר ולא יגאל", מה בחרמים, כשאמרה תורה "לא יגאל" אף איסור מכירה יש בהם, אף במעשר בהמה שאמרה תורה "לא יגאל" יש בו איסור מכירה. ולכן, המעשר אינו נמכר לא בעודו חי, ולא כשהוא שחוט. לא בעודו תם, ולא כשהוא בעל מום.

ומעתה, כיון שלמדנו שהמעשר אסור במכירה, הרי שהוא אינו ממון בעלים.⁽¹⁸⁾ וזהו שמיעט בן עזאי שרק השלמים והבכור הם ממון בעלים, אבל מעשר בהמה הוא ממון גבוה.

ועתה הגמרא מביאה דעה אחרת, המייחסת את דברי רבי יוחנן על הסיפא:

רבינא מתני לה אסיפא, הוא היה שונה ומייחס את דברי רבי יוחנן לסיפא של הברייתא, ששינונו בה:

אבא יוסי בן דוסתאי אומר: "לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד".

ומדייקת הגמרא: למעוטי מאי? מה הם הקדשים קלים שבא אבא יוסי למעט, שכן עזאי לא סבר שהם ממון בעלים?

13. ראה לעיל יב ב הערה 39.

14. שלא ישחטנו וימכרנו באטליו ולא ישקלנו בליטרא. רש"י.

15. רש"י הוסיף שאם זה בזמן הבית, יקריבנו הלוקח. והעירו המפרשים שזה סותר לסוגיא לעיל, שבבכור הראוי להקרבה אינו ממון בעלים, וגם הכהן שקיבלו מישראל אינו יכול למוכרו. רש"ש.

16. "לא יגאל" פירושו גם שלא יפדה על ידי הבעלים, אלא שהתורה כתבה דוקא בלשון זה שנלמד גזירה שוה מחרמים.

17. ב"חרמי כהנים", שאדם מחרים דבר השייך לו, לכהנים, שאסור לו לפדותו או למוכרו לאחר, אלא צריך ליתנו לכהנים.

18. יש להסתפק האם האיסור מכירה של מעשר הוא סימן

שאינו ממון בעלים או שזה עצמו שאינו יכול למכור זהו עצמו הסיבה לומר שאינו נחשב ממון בעלים. והנה במאירי הביא שתי דעות האם כשהזיק מעשר יתחייב בתשלום נזיקין, וראה בסוכת דוד אות ד' שתלה את המחלוקת בשאלה זו. וראה שם בלשון המאירי דמשמע שזה עצמו שאין לו זכות למכור עושה שאינו נחשב ממונו.

19. צריך ביאור, מה ההבדל, לפי זה, בין אבא יוסי לבן עזאי? וכן צריך ביאור אם יש נפקא מינה בין שתי הלשונות. וכתב בחידושי הראב"ד ששתי הלשונות בגמרא נחלקו. ללישנא קמא, דמתני לה ארישא, יש מחלוקת בין תנא קמא דבן עזאי ובין אבא יוסי בן דוסתאי לענין דינא, שלפי התנא קמא לא ממעט אלא מעשר, ולאבא יוסי ממעט גם שלמים. ולפי לישנא בתרא, דמתני לה אסיפא, הרי לפי כולם לא ממעט אלא מעשר בהמה, ואין ביניהם כלום לדינא. אלא, דלמר חמירי שלמים מבכור, ולמר חמיר ליה בכור משלמים. ומביא עוד, שיש

עד עתה עסקנו בקדשים קלים שניזוקו, ועתה הגמרא מביאה דין קדשים קלים שהזיקו:

אמר רבי אבא: שלמים שהזיקו, גובה מבשרן, ואינו גובה מאימוריהן.

דהיינו, שור תם שהוקדש לשלמים, ונגח, גובה הניזק את חצי הנזק רק מבשר השור כדין שור תם המשלם מגופו, אך אינו גובה מהאימורין⁽²¹⁾ של השלמים⁽²²⁾.

ושואלת הגמרא: **פשיטא!** הרי פשוט הוא שאי אפשר לגבות מהאימורים, כי **אימורין, לגובה סלקין!** הרי הם עולים להקרבה לגובה על גבי המזבח, וממון גובה הם,⁽²³⁾ שאין גובין מהם, וכמו שור הקדש שנגח שור הדיוט, שפטור. ומה בא רבי אבא להשמיענו בזה?

ומתרצת הגמרא: **לא צריכא, לא הוצרך רבי אבא אלא להשמיענו, לגובה, שאינו גובה מבשרן כנגד החלק של האימורים.** כגון שור תם שזה מאתיים שנגח שור שזה מאתיים, שבהדיוט הדין הוא שהניזק גובה חצי נזק, דהיינו מאה זוז ["מנה"], שהוא חצי השור, מגופו של המזיק, ואילו כאן לא יגבה הניזק אלא חצי מדמי בשרו של השור, למרות שאין בחצי בשרו שיווי של מנה שלם. ודמי חצי האימורין לא ישתלמו מדמי החצי השני של הבשר,⁽²⁴⁾ לפי שהאימורין, שהם חלק מגוף השור, גם הם נחשבים כמי שהשתתפו בעשיית הנזק, וצריך לגבות גם מהם

אי אפשר לומר שלדבריו גם שלמים הם בכלל ממון בעלים, ושהוא בא רק למעוטי מעשר בהמה. אלא ודאי, שלפי אבא יוסי, רק בכור בלבד הוא ממון בעלים.

ומסיקה הגמרא: **קשיא!** אכן קשה לדברי רבינא.

ועתה הגמרא חוזרת לדברי המשנה, שחיוב נזיקין הם ב"נכסים שאין בהם מעילה", שמשמע מזה, שאף המזיק קדשים חייב, אם אין בהם מעילה. ותחילה העמדנו זאת כרבי יוסי הגלילי בקדשים קלים. ואילו עתה מביאה הגמרא ביאור אחר בדברי המשנה:

רבא אמר: מאי, מהו הביאור של "נכסים שאין בהם מעילה"? – נכסים שאין בהם "דין" מעילה. כלומר, נכסים שאינם ממין הנכסים ששייכת בהם דין מעילה, דהיינו, נכסים שאין בהם שום קדושה לשמים, כי בקדשי שמים יתכן דין מעילה, כגון, בקדשי קדשים, או באימורים של קדשים קלים, לאחר זריקת הדם.⁽²⁰⁾

ומאי נינהו, מה הם "הנכסים שאין בהם דין מעילה"? – נכסים דהדיוט.

ושואלת הגמרא: **וליתני "נכסים דהדיוט"!** אם אין כוונת המשנה אלא לנכסי הדיוט בלבד, למה לא שנה התנא בפשטות: נכסי הדיוט!

והגמרא מסיקה: **קשיא.** אכן קשה לפירוש רבא.

שהבהמה תחת ידו. ראה לקמן הערה 30.
וראה בחזון איש סימן ג' ס"ק ט"ו שנתקשה לשיטת רש"י לעיל, שלאחר שחיטה אף חלק הבעלים הוא ממון גבוה, אם כן קשה, איך גובה הניזק מן הבשר, שהוא ממון גבוה? ומפרש, שאף לאחר שחיטה אין הבשר ממון הבעלים, אלא יש להם רק זכות אכילה, בכל זאת, יכול הבעלים לשלם את הנזק [מחיים] עם זכות האכילה שיש לו לאחר שחיטה.

23. כתב הים של שלמה, כיון שיש בהם דין מעילה הם שייכים לגבוה, והווי נכסי הקדש, והקדש שהזיק פטור, משום דכתיב "רעהו". ומשמע, שאף מחיים נחשב כבר לממון גבוה. וכך מדייקים האחרונים מלשון הר"ח. ראה באחיזעור ח"ג סימן ס"ב. וראה בהערה הבאה שהבאנו מהגרש"ש שמדייק כן ברמב"ם וכן במנ"ח מצוה נ"א.

ואולם, אפשר לומר שלא הווי ממון בעלים מחיים, ו"סלקי לגבוה" היינו, הרי אי אפשר לגבות ממנו כי צריך להקריבו. וראה בהערה הבאה בשם המאירי ורש"י.

24. כך פירש רש"י וכן היא שיטת הרמב"ם. ורבינו פרץ כתב על זה: קצת קשה, אמאי אינו מפסיד רק חצי שוה האימורין? והלא ראוי להפסיד כל מה שהזיקו האימורין, והם הזיקו הרבה

המפרשים שמאן דמתני לה ארישא סובר שלפי תנא קמא דבן עזאי אינו ממעט אלא מעשר, ואבא יוסי סובר שרק בכור הוא ממון אבל שלמים אינו ממון, ומאן דמתני לה אסיפא סובר שתנא קמא דבן עזאי סובר שרק שלמים הוי ממון אבל בכור אינו ממון, ואבא יוסי סובר שרק מעשר לא הוי ממון.

20. מהר"ם שוף. ורש"י הביא רק לענין קדשי קדשים. וראה ברש"ש מה שכתב למה לא הביא גם בקדשים קלים.

21. "אימורים" הם חלקי הקרבן המוקטרים על המזבח, כמו שתי הכליות והחלב אשר עליהן וכו'. ובערוך ערך "מר" מבואר, שנקראים כך מלשון "מר" [אדון]. כלומר, המובחרים משאר האיברים. וברמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות בסדר קדשים פירש מלשון "אמר", שאמור בתורה על חלקים הללו להקטירם.

22. הר"ח כתב שהלכה זו נאמרה לשיטת רבי יוסי הגלילי, ובא רבי אבא לומר, שלא רק כשהזיקו חייבים, אלא אף הם שהזיקו חייבים הבעלים לשלם.

ויש אחרונים שפירשו בדעת הרמב"ם, שדין זה הוא גם לדעת רבנן. כי לענין קדשים שהזיקו, די להקרא בעלים במה

את החלק היחסי של הנזק, וכיון שמהם אי אפשר לגבות, יפסיד הניזק את החלק היחסי שבאימורין.⁽²⁵⁾

ודנה הגמרא: **אליבא דמאן**, לדעת איזו שיטה אמר רבי אבא חידוש זה? שהרי בברייתא [לקמן נג א] נחלקו חכמים ורבי נתן בדינו של שור שדחף שור של אדם אחר לבור, ומת השור בבור, מי חייב בתשלומי הנזק? לדעת חכמים, אם השור הדוחף היה שור המועד, משלם בעל השור נזק שלם. ואם השור הדוחף היה תם, משלם חצי נזק. ובעל הבור תמיד פטור. ואילו לדעת רבי נתן, אם השור הדוחף היה מועד, משלם בעל השור חצי נזק, ובעל הבור את חצי הנזק השני. ואם היה השור תם, משלם בעל

השור רביע הנזק, ובעל הבור את שלשת החלקים הנותרים.

לדעת חכמים, הסוברים שבמקרה שכזה שור תם משלם רק חצי נזק ובעל הבור פטור, מוכח שהם סוברים כי כאשר יש שני גורמים לעשיית הנזק ואין אפשרות לגבות מהאחד, לא מטילים את כל התשלום על הגורם השני.⁽²⁶⁾ ואילו רבי נתן חולק, וסובר שמטילים את היתר על הגורם השני. ולפיכך, לדעתו, בעל הבור ישלם את הנותר בתשלום הנזק.

ולכן, דנה הגמרא לדעת מי אמר רבי אבא את חידושו:

יותר משווים. אלא כך יש לפרש, אם חצי הנזק עולה מאה דינרין, מפסיד ממנו מה שעולה היוק האימורין, ושמא הוא חצי הנזק, לפי שחיות הבהמה תלוי בהן, ולא יטילו על הבשר רק תשלום חצי הנזק מחיוב הנזק של הבשר, דהיינו רביע הנזק. ושמא רש"י סובר שהיוק האימורין אינו עולה רק מעט, שהאימורין הן דבר מועט לגבי הבשר, ואם כן שור שהזיק שור כיוצא בו, כל אחד מאיבריו עושה היוק בשוויו, לא פחות ולא יותר, ולכן אינו מפסיד "אלא חצי שוה האימורין".

ויש לומר בכונת הרבינו פרץ, כיון שחיות הבהמה תלויה גם באימורין, ולולי האימורין לא היה יכול לקרות הנזק, לכן חשיב ש"הוכשר הנזק" על ידי הבשר והאימורין בשוה, ולכל אחד חלק שוה בנזק, הלכך מפסיד הניזק רביע הנזק. וכדעת רבינו פרץ נראה גם דעת הרא"ה והרמ"ה **מסרקסטה בשו"ט** מ"ק ריש פ"ה.

ובביאור מחלוקתם נראה, שרבינו פרץ סובר שהבשר והאימורים נחשבים כשני מוזיקים השותפים בעשיית הנזק [נראה לקמן בשם התוס']. ואולם רש"י סובר שאינם כשני מוזיקים, אלא כמוזיק אחד שיש לו שני בעלים, ולכן אזלינן בתר שווים, שלפי שווים יש להם דין נפרד. **אילת השחר**. וראה עוד בחידושי ר' שמואל מה שכתב לבאר.

ובעיקר הדין הקשו אחרונים [ראה באחיעזר ח"ג סימן ס"ב] מדוע מפסיד כנגד האימורים משום שהם עולים לגבוה, ומה זה שונה מדין פרה שהזיקה, שגובה מולדה גם את חלק אמה, ולא אמרינן שכל חלק מהגוף משלם רק את חלקו שבנוק, אלא כיון שהכל גוף אחד הוא, יכול הניזק לגבות מחלק אחד בשביל כל הגוף. ואם כן, מה איכפת לן שהאימורין לגבוה סלקי ואי אפשר לגבות מהם, מכל מקום, יגבה מהבשר גם את חלקם, שהרי הכל גוף אחד הוא.

וכתב בחידושי ר' שמואל [סימן יד] שמשמעות "אימורים לגבוה סלקי" היא, שיש פטור בנגיחה כפי חלק האימורין, ולא רק שאי אפשר לגבות מהן. ולכן אינו גובה מבשרן כנגד האימורין, כי כלל לא חל חיוב ביחס החלקי של האימורים. וכן מדוייק לשון הרמב"ם [פ"ח נזקי ממון ה"ב שכתב: ואינו גובה מן הבשר כנגד אימוריהן, שאימורין של קק"ל מועלין בהן". והיינו, שהאימורין הם בכלל נכסים שיש בהם מעילה,

שנתמעטו מחיוב משום דלא הוו "שור רעהו". והיינו, שהדבר תלוי בביאור החסרון באימורין, ואם הם ממון בעלים מחיים, וכפי שכתבנו בהערה קודמת. וראה שם באחיעזר מה שמביא בשם הגר"ח וראה עוד בחידושי הגר"ט.

ולדעת **המהרש"ל** ודעימיה הסוברים שהוי ממון גבוה, הפטור הזה שייך גם במועד, שהחלק היחסי שהאימורין היוקו בנגיחה אינו מחייב כלל את הבעלים, כי הקדש פטור משום "רעהו". אמנם במאירי כתב, שבמועד משלם נזק שלם, ומשמע שהוא סובר שמחיים הוי ממון בעלים. וכך יש מדייקים מרש"י שכתב "דנזק שור תם משתלם מגופו", ומשמע שדוקא בתם נאמר הדין הזה, לפי שאי אפשר לקחת את האימורין כי צריכים להקריבן. אבל מועד, שמשלם מן העליה, ישלם בעל השור גם כנגד החלק שהאימורין היוקו, כי אינם ממון גבוה. וכ"כ **החזו"א** [סימן ה' סקיג], דכיון שאין מעילה עד לאחר זריקה, הוו האימורים ממון בשעת נגיחה, ואזלינן בתר שעת נגיחה.

25. בסוגיא להלן יבואר חיוב התשלום במידה והשתתפו בעשיית הנזק שני גורמים, האם כל אחד אחראי לכל הנזק, או שמא כל אחד ואחד אחראי רק על חלקו היחסי בנזק.

לשור המזיק אנו מתייחסים כאילו כל גופו השתתף בעשיית הנזק, ולכן, אם בהמת שלמים הזיקה שור של ישראל, נחשב הדבר שגם החלק שיש לישראל בבהמה וגם החלק המיועד לגבוה השתתפו בעשיית הנזק. ואין החלק של הישראל משלם עבור החלק של המיועד לגבוה.

אלא **שמתוס'** משמע שמתייחסים אל שור השלמים כאילו יש כאן שני מוזיקים נפרדים, עד ששייך לדון אם נחשב שכל אחד עשה את כל הנזק, וכמו שדנו לגבי שור ובור. ואולם, היה אפשר לומר שכאן ודאי מוזיק אחד הוא, אלא שרק לענין תשלום הם בעלים נפרדים [ראה לעיל הערה 24].

26. בדעת חכמים מבואר רק שבעל השור חייב ובעל הבור פטור, וכך פירש רש"י לקמן לדעת חכמים, וכך מביאים התוס' בשם רש"י. ואולם רש"י שלפנינו פירש אחרת, וראה **במהר"ם**

איבעית אימא דברי רבי אבא הם לשיטת רבנן. ומה שהקשינו, שלשיטתם פשוט הוא שכך הדין, יש לומר, שאין זה פשוט, כי מה שאמרו כן לענין בור ושור, **הני מילי בתרי גופי**, אמרו כן רק בשני גורמים כמו שור ובור, שהם שני גופים נפרדים ושונים, **אבל בחד גופא**, בגוף אחד, כבהמת שלמים, יש לומר שלא אמרו כן, אלא סוברים כי **מצי אמר ליה**, יכול הניזק לומר: **מכל היכא דבעינן, משתלמנא!** מכל חלק שארצה, אגבה. לכך השמיענו רבי אבא, שאף בבהמה, שהיא גוף אחד, סוברים חכמים שאם לא ניתן לגבות מחלק אחד, אין גובים אותו מהחלק האחר⁽²⁸⁾.

איבעית אימא, דברי רבי אבא הם לשיטת רבי נתן, ומה שהקשינו שלשיטתו כאשר לא ניתן לגבות מגורם אחד גובים מן השני, יש לחלק ולומר, שדוקא **התם**, בשור ובור, הדין הוא כן, משום **דאמר ליה בעל השור הניזק לבעל הבור: אנא, תוראי בבירך אשכחתייה, אני**, את שורי מצאתי בבורך כשהוא הרוג, לפיכך עיקר הנזק נחשב עליך. לכן, **מאי דלית לי לאשתלומי מהיאך**, מה שאיני יכול לגבות מבעל השור הדוחף, **משתלמנא מינך!** אני אגבה ממך.

אבל הכא, כאן בבהמת שלמים שהזיקה, **מי מצי יג-ב אמר "רק בשר אזיק, ואילו אימורין לא אזיק"?** וכי יכול הניזק לומר שרק הבשר הוא שהזיק ולא

אי אליבא דרבנן, אם לדעת חכמים, הרי פשיטא! פשוט הוא שכך הדין, כי **הא אמרי רבנן: כי ליכא לאשתלומי מהאי, לא משתלמא מהאי!** הרי רבנן סוברים שאם יש שני גורמים לנזק, ואי אפשר לגבות מאחד הגורמים, לא גובים את חלקו של הגורם האחד מן הגורם האחר. ולפיהם, בשלמים שהזיקו, כיון שהאמורין גם הם השתתפו בנזק, הרי פשוט הדבר שלא יגבו את תשלום דמי האימורין מן הבשר⁽²⁷⁾.

ואי אליבא דרבי נתן, הא אמר: כי ליכא לאשתלומי מהאי, משתלם מהאי! הרי הוא סובר כי כאשר לא ניתן לגבות מגורם אחד, גובים זאת מן השני, ואם כן, ודאי הוא שאם שלמים הזיקו, יגבה מן הבשר גם את חלק האימורין, ולא כפי שאמר רבי אבא!?

ומתרצת הגמרא שני תירוצים:

איבעית אימא, אם תרצה, אפשר לומר שדברי רבי אבא נאמרו לשיטת רבי נתן.

איבעית אימא, ואם תרצה, אפשר לומר שהם לשיטת רבנן.

והגמרא מפרשת דבריה:

הרמב"ם [וכן נפסק בשו"ע סימן שצ"ט] שאם אבד חלק מהבהמה בתם משתלם מחלק האחר, הרי שאין כל חלק מתחייב לפי חלקו ואין זה כשני שותפים. ומתוך החזו"א ששם מיירי שכל חלק נתחייב ואחר שיש חיוב על הבהמה בשווי חצי נזק אפשר כבר לגבותו מכל חלק וחלק, אבל כאן כיון שמעיקרא אינו עומד לתשלומין חשיב שלא נתחייב אלא כפי החלק הבשר.

וראה עוד **בחידושי ר' שמואל** מה שכתב ליישב בשם **הגרי"ז**, וב"ברכת אברהם".

28. בביאור החילוק בין שני גופים וגוף אחד, יש לומר בפשטות, לפי מה שכתבנו לעיל בהערה 24 בשם **אילת השחר**, לחלק בין האמור שם, שהם שני מזיקים, לכאן, שהוא מזיק אחד עם שני בעלים. ואפשר שזו היא כוונת החילוק בין שני גופים לגוף אחד. ואף לפי מה שכתבו התוס' שהם כשני מזיקים, מכל מקום, יש לומר שבא להשמיענו שלא נחלק ונאמר שהוא מזיק אחד.

וראה עוד במלחמות וברז"ה לקמן שם [וראה בסוכת דוד אות יז מה שכתב בדבריהם].

שאינו זה מרש"י וכן כתב הפנ"י. וראה **בחז"ר** ר' אריה לייב סימן סד מה שכתב בדעת רש"י שלפנינו.

וברש"י לקמן משמע שחכמים סוברים שבעל השור עשה את הנזק ולכן חייב במועד על הכל ובתם חצי נזק, והקשו התוס' לפי זה, מה דמיון לשלמים, כי הרי האימורין ודאי השתתפו בעשיית הנזק.

והתוס' פירשו, שלחכמים, במועד משלם בעל השור חצי נזק, ובתם רק רביע נזק. ובעל הבור פטור לגמרי שגזירת הכתוב שאין בור חייב אלא בנפל ממילא. והראיה היא מכך שאין בעל השור חייב לשלם גם את חלק הבור שנפטר מגזירת הכתוב, מוכח שכאשר שאין להשתלם מאחד אין משתלמים מן השני.

27. לפי **היש"ש** המובא לעיל, מובן פשוט שקושיית הגמרא היא שיש כאן שני שותפים, הבעלים וההקדש, וכיון שאין משתלם מהקדש, אינו יכול לגבות מהבעלים. ולפי דעת **החזו"ן איש [רש"י ומאירי]**, צריך להסביר, כיון שזה שור תם המשלם מגופו, כל חלק וחלק מתחייב לשלם כחלקו בנזק, ואם אי אפשר לגבות מחלק אחד אי אפשר לקחת מחלק האחר שהוא כשותף נפרד בהזיק.

והקשה **החזו"א** לשיטתו דהוי ממון בעלים מחיים, דלדעת

להשמיענו,⁽³¹⁾ שאמנם **ניזק אוכל** את **בשר** קרבן התודה לאחר הקרבת האימורין, כי יכול לגבותו מהבעלים בגלל הניזק, ואולם **המתכפר**, הבעלים שהפרישו את הקרבן, דהיינו המזיק, הוא **המביא את הלחם** [ארבעים לחמי התודה], למרות שהוא אינו אוכל את הבשר⁽³²⁾.

אך שואלת הגמרא: **הא נמי, פשיטא!** אף דין זה דבר פשוט הוא, שאין הניזק צריך להביא את לחמי התודה.

ומשיבה הגמרא: **מהו דתימא, שמא תאמר, כיון דלחם הכשירא דזבח הוא, שהלחמים הם המכשירים את הקרבת התודה, לימא ליה, יכול המזיק לומר לניזק: את אכלת בשר, ואנא אייתי לחם!** וכי אתה תאכל את הבשר, ואני אצטרך להביא את הלחם?! כלומר, כיון שהלחמים מכשירים את הבאת הקרבן, הייתי אומר שעל הניזק, המקבל את הבשר לאכילה, להביא את הלחמים, לכן **קא משמע לן רבא, דלחם חיובא דבעלים הוא**. הבאת הלחם הוא חיוב המוטל על המביא את קרבן התודה, ולכן על המזיק להביאם⁽³³⁾.

האימורים? כלומר, האם יתכן לייחס את הניזק יותר אל הבשר מאשר אל האימורין? וכיון שאין לייחס את הניזק לאימורים יותר מאשר אל הבשר, סובר רבי אבא שבזה מודה רבי נתן שלא משתלם מהבשר את מה שלא ניתן להשתלם מהאימורין⁽²⁹⁾.

ועתה הגמרא מביאה מימרא נוספת בדין קדשים שהזיקו:

אמר רבא, בהמה שהופרשה לקרבן תודה, שהזיקה בעודה תמה, גובה הניזק את תשלום נזקו רק מבשרה. ואם אין בשרה שוה כדי חצי הניזק, אינו גובה מלחמה, אין הניזק גובה אותו מארבעים הלחמים הבאים עם קרבן התודה⁽³⁰⁾.

ותמדה הגמרא: זה שאין הניזק גובה לחם מלחמי התודה, הרי **פשיטא** הוא! שהרי הלחם לא השתתף בנגיחה, ואת הניזק שהזיק שור תם אין גובין אלא מגופו של המזיק, ומה איפוא בא רבא להשמיענו?

משיבה הגמרא: **סיפא איצטריך ליה, רבא השמיענו דין זה בגלל סיום דבריו, שאותם הוא בא**

בעלים כל מי שבידו לשמור. ראה שם.

ורבנו חננאל מביא את דברי רבא, שנסתפק מי מביא את הלחם, האם המתכפר או הניזק, ומסיק שהמתכפר מביא. ומביא עוד גירסא אחרת בשם **אחד הגאונים**: אמר רבא, תודה שהזיקה, לרבי יוסי הגלילי משתלם חצי נזק מבשרה, אבל לא מאימוריה. והניזק אוכל בשר, ומתכפר מביא לחמה, היינו קמיייתא דרבא [כי גם לענין שלמים לעיל גורסים "רבא"]. סיפא איצטריכא ליה, מהו דתימא, לימא ליה מזיק: את אכלתא בישרא, אנא אייתי לחמא?! קא משמע לן דאמר ליה הניזק: לחם, למאי אתי? לכפרה! אני, מי אית לי כפרה בגווה!?

31. **בתשובות רב האי גאון** הקשה על לשון הגמרא "סיפא איצטריכא ליה", היכי איתמר סיפא? אבל לגירסה שמביא רבנו חננאל [מובא בהערה קודמת] נוחא.

32. ראה לעיל יב ב הערה 32 בשם **הקצוה"ח** שלא הוי ממון בעלים לענין שהקונה מתכפר. ומוכיח כן מהדין כאן, שאם כן, תודה שהזיקה, כיון שהוחלט השור לניזק, ישחט ויזרק על שם הניזק, ולא יעלו לבעלים לשם חובה, ויצטרך תודה אחרת, וממילא יביא לחמה, ומה מחדשת כאן הגמרא שהמתכפר מביא לחמה. ראה שם.

33. הקשה **החזו"א** [ג טו], הרי גם זה פשיטא הוא, כיון שאין הניזק גובה מחיים אלא רק את הבשר לאחר שחיטה, ולמה יש להזיקו שביא לחמה? וכתב, "ואפשר, דיש מקום לומר, שאין כאן גוף המזיק בעולם לגבות הימנו, שהרי בלא לחם אין לו

29. וביארו **התוס'** שסברא זו אפשר לאומרה גם אם נסבור שכל אחד עושה את כל הניזק, כי היות ונמצא השור הניזוק בבור, יש לניזק טענה יתרה על בעל הבור, ולכן יכול לגבות את היתרה ממנו. ועוד כתבו, שאפשר כי לפי תירוץ הזה סובר רבי נתן שכל אחד עושה רק מחצית הניזק [וכמבואר לקמן נג א], ובכל זאת, בבור, משום שגמר את ההיזק, דומה הוא כאילו עשאו כולו [כמבואר בתוס' לקמן שם]. וראה בהערות על התוס' מה שכתבנו.

כל מה שביארנו במהלך הסוגיא הוא לפי הלשון הראשון ברש"י.

ואילו בלשון השני פירש רש"י, שרבי אבא סובר שגובין מהבשר כנגד האימורין. וקושיית הגמרא היא להיפך, שרבי נתן פשיטא, ולרבנן אין זה הדין. אך רש"י דוחה פירוש זה ראה שם.

30. קרבן תודה הוא קרבן שלמים, שמביא אותו האדם כהודאה על ניסים שנעשו לו, כגון חולה, או יורדי הים וכולי. וחייב להביא עימה ארבעים לחמים [חלות, ריקין, ורבוכה, שהם סוגי מצות, וכן לחם חמץ עשרה מכל מין]

והתוס' כתבו, שאף על פי שלעיל פירש רבא את המשנה שהכוונה היא "נכסים שאין בהם דין מעילה", והיינו למעוטי אף קדשים קלים, ולא פירש את המשנה כרבי יוסי הגלילי, מכל מקום, מימרא זו אמר בשיטת רבי יוסי הגלילי.

וראה בהערות על התוס' מה שכתבו האחרונים בדעת **הרמב"ם**, שדין זה מתפרש גם לדעת הרמב"ם. כי יש לחלק בין שלמים שהזיקו לשלמים שהזיקו. לפי שלענין מזיק, נחשב